

คอลัมน์นิสต์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖
เสด็จพระราชดำเนินประพาสน้ำตกโยง อำเภอทุ่งสง
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

ชาติ ศิลปกรรมี

WS: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงครองราชย์สมบัติจาก พ.ศ. ๒๔๕๓~๒๔๖๘ รวมเวลา ๑๕ ปี ในช่วงระยะเวลาเท่านี้พระองค์เสด็จพระราชดำเนินประพาสนครศรีธรรมราชถึง ๓ ครั้ง คือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔, ๒๔๕๘, ๒๔๖๐ แต่หากรวมถึงที่โดยเสด็จตามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระราชชนกในคราวที่ยังทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ด้วยแล้วก็นับว่า เป็นครั้งที่ ๔ หรือรวม ๔ ครั้งซึ่งไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดที่เสด็จประพาสจังหวัดเดียวถึง ๔ ครั้ง นอกจากจังหวัดราชบุรีที่เป็นสนามซ้อมรบเสือป่าของพระองค์

ในระหว่าง พ.ศ. ๒๔๕๓~๒๔๖๑ เป็นช่วงเวลาที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๑ ส่วนมากเหตุการณ์สู้รบจะปรากฏชัดในทวีปยุโรปมากกว่าในทวีปเอเชีย มักจะกระทบกับคู่กระทำสงครามเช่น ญี่ปุ่นและดินแดนของตะวันตกที่เข้ามาครอบครองเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงพระราชดำริว่า การเสด็จแปรพระราชฐานจากพระราชวังบางขุนพรหม กรุงเทพฯ มาสู่ภาคใต้

โดยเฉพาะมณฑลนครศรีธรรมราช ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพรกรมขุนลพบุรีราเมศวร์ในตำแหน่งสมุหเทศาภิบาลและสมเด็จพระอุปราชภาคปักษ์ใต้(ต้นราชสกุลยุคล) ทำให้พระเจ้าอยู่หัวทรงรู้สึกปลอดภัย ยิ่งกว่านั้นยังมีผลให้ “อาณาจักรสยาม” หรือภาคใต้มีเสถียรภาพทางการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นภายหลังจากเสร็จสิ้นการซ้อมรบเสือป่าที่นครปฐม เพชรบุรีหรือที่ราชบุรีแล้วพระเจ้าอยู่หัวมักจะลอบเสด็จไปมณฑลนครศรีธรรมราช โดยที่ทางกรุงเทพฯ ไม่ทราบความเคลื่อนไหวของพระองค์เลย นอกจากสมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช (น้อง ร.๕) ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เท่านั้น

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ มักเสด็จพระราชดำเนินประพาสภาคใต้ด้วยเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช (เรือประชาธิปกเดิม-ผู้เขียน) บางครั้งเสด็จเลยไปถึงสงขลาแล้วเสด็จขึ้นที่น้ำโปรดประทับแรมที่พระตำหนัก เขาน้อย สงขลาแล้วทรงออกตรวจราชการ บางครั้งเสด็จขึ้น

ที่ชุมพรทรงเดินบกด้วยกระบวนช้าง พระที่นั่งเดินป่า
ม้าหรือพระเก้าอี้หามไประนองทรงตรวจราชการหัว
เมืองตะวันตกแล้วจึงเสด็จประพาสเข้าเมืองนครศรี-
ธรรมราช

การเสด็จประพาสถึงนครศรีธรรมราชทรง
ประทับที่“ค่ายหลวง”บริเวณสนามหน้าเมืองปัจจุบัน
(๒๕๔๐) แต่ที่น่าแปลกประหลาดใจมากกว่านั้น
พระองค์กลับเสด็จประพาสไปประทับแรมที่น้ำตก
กะโรม ถึงอำเภอเขาแก้ว แยกจากอำเภอรอนพิบูลย์
ปัจจุบันคืออำเภอลานสกา ถึง ๓ คืน โดยมีเสื่อป่า
จากอำเภอฉวาง ๘ นายเป็นผู้หามพระเก้าอี้นำเสด็จ
ขึ้นไปถึงสนามาดฟ้า และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๐
ที่พระองค์เสด็จวังม่วง อำเภอฉวางก็โปรดเกล้าฯ
ให้เสื่อป่า ๘ คนนี้ได้ด้วยการหามพระเก้าอี้เข้าวัด
วังม่วงอีกครั้งหนึ่งนับว่าเป็นเกียรติประวัติแก่เสื่อป่า
และลูกเสื่อของอำเภอฉวางเป็นอย่างยิ่ง

ยิ่งกว่านั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว ยังทรงมีพระราชดำริจะสร้าง “พระราชวัง”
ขึ้นที่นครศรีธรรมราช แต่ยังคงให้กรุงเทพฯ เป็น
เมืองหลวงดังเดิมด้วยการโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระ
ยามหาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวง
มหาดไทยทรงสำรวจสถานที่เป็นการลับ เมื่อสมเด็จพระ
เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทรงสำรวจเสร็จแล้ว
สรุปรายงานถวายว่ามีที่ทางเหมาะสมที่จะสร้าง ๓
แห่ง คือ

๑) บริเวณน้ำตกเขาช่อง จังหวัดตรังต่อเขต
นครศรีธรรมราช เข้าสู่เส้นทางโบราณก่ปางออกสู่
นครศรีธรรมราช

๒) บริเวณน้ำตกกะโรม ถึงอำเภอเขาแก้ว
นครศรีธรรมราช เส้นทางโบราณจากฉวางดินแดน
ชาวนอกเขาผ่านช่องพม่าเข้าลานสกาออกนครศรี-
ธรรมราช อยู่กึ่งกลางภูเขาลงทั้งดงด้วย

ธรรมชาติ

๓) บริเวณค่ายศรีนครินทร์ปัจจุบันถึงน้ำตกโยง
อำเภอทุ่งสง เส้นทางโบราณออกแม่น้ำกันตังด้าน
ตะวันตกและแม่น้ำตาปีด้านตะวันออก

ด้วยทั้ง ๓ แห่งนี้มีสภาพภูมิอากาศและภูมิ
ประเทศที่สวยงาม เหมาะสมตามธรรมชาติและ
อุณหภูมิสม่ำเสมอไม่ร้อนและไม่หนาวเย็น แต่ด้วย
เหตุผลส่วนพระองค์บางประการทำให้การสร้างพระ
ราชวังที่นครศรีธรรมราชต้องหยุดชะงักและล้มเลิก
ไปในที่สุดอย่างน่าเสียดายของเรชาวจังหวัดนคร
ศรีธรรมราชทุกคน ซึ่งในบทความนี้จะกล่าวบรรยาย
ถึงการเสด็จพระราชดำเนินประพาสน้ำตกโยง อำเภอ
ทุ่งสงเท่านั้น

ในวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสจาก
สถานีรถไฟห้วยยอด จังหวัดตรังถึงสถานีรถไฟกะ
ปางเข้าแดนเมืองนครศรีธรรมราช โดยมี มหา
อำมาตย์โท สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ายุคล
ทิฆัมพร กรมขุนลพบุรีราเมศวร์ สมุหเทศาภิบาล
มณฑลนครศรีธรรมราชและอำมาตย์เอก พระราช
ประจักษ์กรจักรผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช
ขึ้นเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทบนรถไฟพระที่นั่งทูล
เกล้าฯ ถวายดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องบูชายังอัญเชิญ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าสู่เขตนครศรี
ธรรมราช จนกระทั่งรถไฟพระที่นั่งมาถึงสถานีที่วัง
เข้าสถานีรถไฟทุ่งสง ซึ่งบริเวณสถานีรถไฟทุ่งสงใน
ขณะนั้นตั้งอยู่กลางทุ่งโล่งริมแม่น้ำเป็นชุมทางแยก
ไปสถานีรถไฟฉวางด้วย ณ ทุ่งสงนี้มีเสื่อป่าและ
ลูกเสื่อนักเรียนมารับเสด็จเป็นจำนวนมากแต่ไม่
โปรดเสด็จลงจากรถไฟ

เมื่อรถไฟพระที่นั่งเปลี่ยนรถจักรแล้วก็แล่น
ออกจากสถานีทุ่งสงมุ่งสู่สถานีรถไฟนครศรีธรรมราช

โดยผ่านช่องเขา สถานีเขาน้อย ชุมทางเขาชุมทอง ทุ่งหล่อ โคกคราม วังวัว มะม่วงสองต้นซึ่งที่สถานีนี้ทรงมองเห็นเขาหลวงยอดเทียมเมฆอยู่ทางซ้าย และพระธาตุทองคำทางขวามือท่ามกลางทุ่งนาเขียวขจี ทำให้ข้าราชการบริพารและคณะผู้ตามเสด็จส่งเสียงชมความสวยงามที่ผสมกลมกลืนกันของเมืองนครศรีธรรมราชอย่างไม่ขาดปาก เพราะขณะนั้นเป็นเวลาบ่าย ๕ โมงเย็น จากตะวันตกที่กำลังยอแสงจะลับฟ้าทำให้เขาหลวงมีสีม่วงผสมชมพู น้ำเงินและสีฟ้าหม่นท่ามกลางเมฆขาวสดใสนายแสงเรืองเรืองเมื่อต้องแสงแดดอีกด้านหนึ่ง สายลมที่กระโชกพัดในทุ่งกว้างทำให้ต้นข้าวเขียวขจีสะบัดยอดไล่กันเป็นลูกคลื่นถัดๆ กันไปดูคล้ายคลื่นในทะเล ยิ่งพระธาตุยอดทองคำเปล่งแสงสีทองสะท้อนกับแสงแดดทำให้อีกมีสีทองกระจายออกมารอบด้านเหมือนกับจรรพพันธุ์สีของพระพุทธองค์ท่ามกลางแมกไม้เป็นหย่อมๆ ปะปนกับดงมะพร้าว

บ่าย ๕ โมงครึ่งรถไฟพระที่นั่งเข้าเทียบชานชาลาสถานีรถไฟนครศรีธรรมราช ทรงประทับรถยนต์พระที่นั่งซึ่งเป็นรถยนต์ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ สุมหเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ที่โปรดสั่งซื้อมาจากอังกฤษเป็นพิเศษ ในการนี้มีผู้ถวายอารักขาคือ

๑) กองพันที่ ๓ กองทหารรักษาวังในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บ้านท่าแพ นครศรีธรรมราช ในการบังคับบัญชาของพลตรีพระยาสุรราชฤทธานนท์

๒) กองร้อยที่ ๑ เสือป่าพรานหลวงรักษาพระองค์ประจำมณฑลนครศรีธรรมราช ในการบังคับบัญชาของ พลโท สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์

๓) กองร้อยที่ ๒ เสือป่าประจำจังหวัดนคร

ศรีธรรมราชในการบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

๔) กองร้อยที่ ๓ เสือป่าประจำจังหวัดสงขลาในการบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา

๕) กองร้อยที่ ๔ เสือป่าประจำจังหวัดพัทลุงในการบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัดพัทลุง

๖) กองลูกเสือมณฑลนครศรีธรรมราชที่ ๒ โรงเรียนเบญจมราชูทิศ (เดิมชื่อโรงเรียน ศรีธรรมราช-ผู้เขียน)

รวมตั้งแถวรับเสด็จและตามเสด็จจนกระทั่งไปถึงค่ายหลวงสนามหน้าเมือง พลับพลาที่ประทับในค่ายหลวงหรือสนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราช ปัจจุบันในขณะนั้นตั้งอยู่ริมถนนราชดำเนินใกล้กำแพงเมืองนครทางด้านเหนือเป็นพลับพลาเรือนไม้ถาวรในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ สร้างโดยพระยาสุขมนันยวินิต (ปั้น สุขุม) ข้าหลวงเทศนาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราชคนแรก ค่ายหลวงมีบริเวณกว้างใหญ่มีเรือนบริวารหลายหลังภายใต้ต้นไม้ร่มรื่น มีถนนเดินถึงกันตลอดพระองค์ทรงชมว่าใหญ่ อากาศเมืองนครไม่อบเหมือนเมืองสงขลา และไม่ชื้นเหมือนเมืองพัทลุง ทำให้ค่ายหลวงนี้สบายกว่าที่ใด ส่วนหลังค่ายหลวงก็มี “หอพระสูง” เป็นที่สักการะบูชาไม่ต้องเดินทางไปไกล

ในวันศุกร์ที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จถึงอำเภอทุ่งสงทางรถไฟประทับที่พลับพลาในค่ายหลวงบริเวณวัดโคกหม้อ (ไชยชุมพล-ผู้เขียน) และสนามกีฬาปัจจุบัน เวลา ๑๑.๐๐ น. เสด็จประพาสด้วยรถยนต์พระที่นั่งจากค่ายหลวงทุ่งสงไปบ้านไสใหญ่ จอดรถยนต์พระที่นั่งที่ประทับเสด็จรอความพร้อมและเตรียมการโดยมีอำมาตย์ตรี พระยา-

เสนหามนตรี (เอี้ยค ณ นคร) ผู้ช่วยราชการพิเศษ ประจำเมืองนครศรีธรรมราช รับหน้าที่จัดกระบวนช้างรับเสด็จประพาสน้ำตกโยง ซึ่งจะต้องเดินทางเข้าป่าไปถึงระยะทาง ๑๐๕ เส้นหรือประมาณ ๔ กิโลเมตร กระบวนช้างของเมืองนครที่จัดถวายมีกระบวนดังนี้

๑) ช้างเขนใช้ช้างพลายแสนรู้ชื่อ พลายจำเริญ ช้างชื่อดังของเมืองนครผูกเครื่องอาวุธตามโบราณราชประเพณีมีนายพันตำรวจตรีหลวงวิไชยประชาบาล ผู้บังคับการตำรวจภูธรมณฑลนครศรีธรรมราช เป็นหมอควาญขึ้นกำกับ

๒) ช้างนำนอกใช้ช้าง พลายกาง ผูกเครื่องกุบสับปะคัปให้ราชวงศ์รักรัษ ๒ นายเป็นหมอควาญ

๓) ช้างนำใช้ช้าง พลายทอง ผูกเครื่องสับปะคัปให้นายพลโทพระยาเทพอรชุน สมุหราชองครักษ์และพระยาราชมนู ผู้ช่วยสมุหพระตำรวจจากกรุงเทพฯ ขึ้นกำกับช้าง

๔) ช้างนำในใช้ช้าง พังเนือง ผูกเครื่องกลมมีหมอควาญและผู้กำกับคือ พระยาประชาภิจักรจักรผู้ว่าราชการจังหวัดศรีธรรมราชและพระยาวิเศษภักดี ปลัดมณฑล

๕) ช้างพระที่นั่งเอกใช้ช้างพังแสนรู้ชื่อ พังปี ผูกเครื่องกุบสับปะคัปสีลายกนกทอง ม่านระย้า ซึ่งเป็นช้างของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรีจางวางเอกเมืองนครศรีธรรมราช โดยให้หลวงปราบประทุษราษฎร (น้อย ณ นคร) อดีตเจ้ากรมช้างขวาคนสุดท้ายที่เวียงสระ และเป็นนายอำเภอฉวางคนแรกที่ “ฉวาง-ทำยี” กรรมการพิเศษของเมืองนคร เป็นผู้ชำนาญการในเรื่องช้างอย่างหาตัวจับยากคนหนึ่งของเมืองนคร จึงได้รับโปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ให้เป็น “หมอช้าง” ประจำช้างพระที่นั่งเอกในการเสด็จครั้งนี้ และขอช้างที่ใช้ก็โปรดให้ใช้

“ขอบัวคร่ำเงิน” ของเจ้าพระยานคร (น้อย) แต่เดิมเพราะขอช้างนี้เป็นขอช้างประจำช้างพระที่นั่งเอกหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้าฯ พระราชทานมาไหเจ้าเมืองนคร พระบริรักษ์ภูเบศร์ หรือเจ้าน้อย พระราชโอรสลับของพระเจ้าตาก ในโอกาสขึ้นเป็นเจ้าพระยานคร (น้อย) ซึ่งเจ้าพระยานครน้อยจะใช้เป็นขอช้างประจำตัวไม่ว่าจะเสด็จหัวเมืองมลายู ทำสงครามกับไทรบุรีหรือเสด็จเข้ากรุงเทพฯ ด้วยช้างด้วยการเดินบกเป็นเวลาแรมเดือน ก็โปรดให้ขอช้างบัวคร่ำเงินนี้เป็นเคล็ด

การที่ผู้เขียนใช้ราชาศัพท์กับเจ้าพระยานครน้อยก็เพื่อยกย่องที่พระองค์มีเชื้อสายพระเจ้าตาก และในช่วงรัชกาลที่ ๓ ทุกคนทุกฝ่ายทั้งในและนอกประเทศโดยเฉพาะอังกฤษยอมรับว่า เจ้าพระยาน้อยคือ “เจ้า-นคร” ซึ่งในสมัยนี้เช่นกันที่สุนทรภู่ กวีเอกของไทยประพันธ์ว่า “เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร” ดังปรากฏที่สะพานลอยกลางถนนราชดำเนิน ซึ่งผู้เขียนจะได้นำเสนอในโอกาสต่อไป

สำหรับช้างพระที่นั่งเอกในการเสด็จน้ำตกโยงครั้งนี้ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีผู้ช่วยควาญถือของ้าว ๑ คน และละแวงจตุลึงคบาทหรือทหารรักษาเท้าช้างพระที่นั่ง ๒ ชุด ชุดละ ๔ คนรวม ๘ คน คือทหารรักษาเท้าช้างถือหอก ๒ คน ปัก ๒ คน มีดแวง ๒ คน (มีดแหลมขนาดใหญ่) และประสานมือ ๒ คน (ที่หนีบเท้าช้างทำด้วยไม้หรือเหล็กพุดง่ายๆ ก็คือว่า ทหาร ๘ คนที่รักษาเท้าช้างต้องบังคับช้างพระที่นั่งให้เป็นไปตามต้องการให้ได้เป้าหมายที่สำคัญอย่าให้พระเจ้าอยู่หัวเป็นอันตรายช้างตายช้างมัน

๖) ช้างพระที่นั่งรองใช้ช้างคือ พังจุกรี้ ผูกเครื่องสับปะคัปโกลายทองมีหมอช้างขี่ ๑ คนเดินเคียงข้างช้างตัวที่ ๔

๓) ใช้ช้างชื่อ พังช่วย ผูกเครื่องผูกสับปะคัม มีหมอช้างชื่อ ๑ คน เดินเคียงแซงช้างที่ ๒ ช้างเชือกนี้สำหรับมหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาอภัยราชา เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม

๔) ใช้ช้างชื่อ พังปุก ผูกเครื่องผูกสับปะคัม มีหมอช้างชื่อ ๑ คน เคียงแซงช้างที่ ๒ ช้างเชือกนี้โปรดให้มหาเสวกเอก เจ้าพระยาธรรมมากรณาธิบดี เสนาบดีกระทรวงวัง

๕) ใช้ช้างชื่อ พังสาย ผูกเครื่องผูกสับปะคัม มีหมอช้างชื่อ ๑ คน ช้างเชือกนี้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์โปรดให้ จางวางโท นายพลตรี พระยาประสิทธิ์สุภการ อธิบดีกรมมหาดเล็กและผู้ช่วยสมุหราชองครักษ์ “บุตรพระแม่มนม” ตามเสด็จ

นอกจากนี้ยังมีช้างพลาย (ผู้) และช้างพัง (เมีย) ผูกสับปะคัมให้เจ้านายชั้นสูงและข้าราชการบริพารและทหารชั้นผู้ใหญ่ตามเสด็จอีก ๒๓ เชือก รวมทั้งหมด ๓๒ เชือก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นเกยช้างพระที่นั่งและประทับในกุบช้างแล้ว (ที่นั่งมีหลังคาโค้งบนหลังช้าง) จดลึงคบาทชั้นผู้ใหญ่เข้าประคบบนเท้าช้างพระที่นั่งอีก ๔ คน คือ

๑) เท้าหน้าซ้ายช้างพระที่นั่ง ขุนตำรวจเอก พระยามหาเทพเป็นผู้รักษา

๒) เท้าหลังซ้ายช้างพระที่นั่ง ขุนตำรวจโท พระสุริยภักดี เป็นผู้รักษา

๓) เท้าหน้าขวาช้างพระที่นั่ง ขุนตำรวจเอก พระพิเรนทรเทพ เป็นผู้รักษา

๔) เท้าหลังขวาช้างพระที่นั่ง ขุนตำรวจตรี พระราชโยธาเทพ เป็นผู้รักษา

จะเห็นได้ว่า การเสด็จครั้งนี้ใช้แวงจดลึงคบาทถึง ๓ ชุด ชุดละ ๔ คน ซึ่งตามโบราณราชประเพณีใช้เพียง ๔ คนเท่านั้นในเวลาสำคัญเช่นเข้าพระราช

พิธีจึงนิยมใช้ ๒ ชุด เพื่อความสง่างาม แต่ครั้งนี้กลับใช้ถึง ๓ ชุด ก็ดูดีไปอีกแบบ การใช้จดลึงคบาทถึง ๓ ชุด อาจจะเพื่อลดความเสี่ยงก็ได้* ส่วนทางเสด็จพระคณาธิบดีสุนทร นายอำเภอทุ่งสงร่วมกับคณะกรรมการจังหวัดตัดถนนใหม่กว้างขวางไปถึงน้ำตก ต่อมาพระคณาธิบดีสุนทรได้ย้ายไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา ขุนเปรมประชากร (เปรมศิริปรีศมี) ปลัดอำเภอสงขลาย้ายมาอำเภอทุ่งสงและตั้งรกรากลงที่นี่ ซึ่งเป็นบิดาของนายเนย ศิริปรีศมี อดีตนายกเทศมนตรีตำบลปากแพรกหลายสมัย

ตามทางเสด็จประพาสซึ่งตัดเข้าไปในป่ามองเห็นภูเขาอยู่ข้างหน้าครึ่งทางแรกสองข้างทางมีไผ่ป่าส่วนมากมองเห็นไผ่ป่าขึ้นด้วยความตกใจ พบบ้านชาวบ้าน ๒ แห่งเจ้าของบ้านออกมาต้อนรับเสด็จถึงริมทางแล้วใช้ดอกไม้ปักลงในขวดแทนแจกัน รูปเทียนเป็นเครื่องราชสักการะนำเลื่อมใส่ในความจงรักภักดี มีบางบริเวณของชาวบ้านป่าทำไร่ข้าวและสะตอป่าขึ้นต้นอยู่มากมาย รวมทั้งลูกไม้ป่าอื่นๆ คนตามเสด็จเล่าว่า ชาวบ้านได้นำของพวกนี้ไปขายในตลาดทุ่งสง ซึ่งสมเด็จพระกระยาดำรงค์ฯ ทรงเรียกตลาดในทุ่งสงว่าเป็นแบบตลาด “ปสาน” ครั้งสุโขทัยคราวที่พระองค์เสด็จทุ่งสงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ มีผู้สันนิษฐานว่า คำว่า ปสานเป็นภาษาอาหรับที่อังกฤษนำมาใช้ว่า “บาซาร์” หรือตลาด “แบกะดิน” ของมหาจุลาลอง ศรีเมือง อดีตผู้ว่า กทม. ในสมัยหนึ่งนั่นเองซึ่งในสมัยปัจจุบันทุ่งสงก็คงยังรักษาสภาพ “ปสาน” ตามที่สมเด็จพระกระยาดำรงค์ฯ ทรงกล่าวไว้อย่างเหนียวแน่น

ในระยะทางช่วงที่ ๒ เป็นป่าสูงทางเดินลาดขึ้น บางแห่งลาดลงบางแห่งแต่ก็ไม่มีลาดชันมากนัก ข้ามลำธารเล็กๆ มีหินก้อนขนาดต่างๆ ถึง ๘ แห่งด้วยกัน ซึ่งเป็นลำธารที่ไหลมาจากน้ำตกโยงนั่นเอง

ทำให้รู้สึกวุ่นวายใกล้กันน้ำตกมากขึ้นทุกขณะ บนคาบปริ่มน้ำใหญ่สูงเสียดฟ้าสองข้างทางจะมีกล้วยไม้ ออกดอกสวยงามมาก เฟิร์นชนิดต่างๆ ทั้งบนต้นไม้และริมทางเดินโดยเฉพาะกุเรียนและหลาโอน ซึ่งเป็นพืชในตระกูลปาล์มขึ้นอยู่ชุกชุม จนกระทั่งเวลา ๑๓.๑๕ นาฬิกาพระบวรช้างพระที่นั่งก็ถึงน้ำตกโยง เสด็จลงจากช้างพระที่นั่ง ภายหลังแล้วพระราชดำเนินเข้าสู่พลับพลาที่ประทับใกล้กับน้ำตกที่สุด เหล่าข้าราชการได้จัดตลาดนัดผลไม้ย่อยๆ ขึ้นล่วงหน้าที่นี่ทั้งที่ใส่ภาชนะ วางเรียงรายเป็นหมวดหมู่ และผูกเชือกแขวนไว้กับประรำบังแสงแดดปะปนกับย่านลิเภาและใบเฟิร์นต่างๆ ที่นำมาประดับผลไม้หลัก เช่น มะพร้าวอ่อน กล้วย ฝรั่ง มังคุดจะมีมากกว่าประเภทอื่น

จากสภาพที่เห็นน้ำตกโยงเป็นน้ำตกลงมาจากภูเขาแหวกช่องไม้ลงมาตรงหน้าผาใหญ่เป็นสายเดียว แต่แผ่เนื้อน้ำไปเต็มหน้าผาสูงประมาณ ๑๕ วา ตกลงไปในอ่างน้ำขนาดใหญ่เป็นรูปวงกลม เพราะแรงกัดเซาะของน้ำจึงเรียกแอ่งน้ำนี้ว่า “วังกลม” วังกลมนี้วัดโดยรอบด้วยการคาดคะเนยาวประมาณ ๓๖ วา น้ำในวังกลมลึกประมาณ ๔ วา น้ำที่ไหลออกจากอ่างวังกลมจะหายเข้าไปในหมู่แมกไม้เป็นลำธารน้อยใหญ่หลั่นกันลงไปน้ำชมมาก สายธารนี้ไหลเข้าสู่ลำเหมืองทุ่งสงเป็นหลายสายทำให้ทุ่งสงเป็นที่ราบอุดมสมบูรณ์ หากบริเวณใดในทุ่งสงต้องการน้ำสะอาดใช้ก็สามารถ “ขุดลำรางให้เชือกน้ำไหลมาได้” แปลเป็นไทยปัจจุบันได้ว่า ขุดดินให้เป็นทางน้ำเพื่อให้เกลียวน้ำไหลมาได้ เช่น บริเวณที่ประทับในค่ายหลวงทุ่งสงก็ใช้วิธีการนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงประทับทอดพระเนตรน้ำตกแล้วทรงฉายรูปหมู่ข้าราชการที่ตามเสด็จพระราชดำเนิน

และรูปน้ำตกแล้วก็เสวยพระกระยาหารกลางวัน ฝ่าพระหัตถ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคล พระชายาในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ที่ทรงเป็น “แม่ครัวใหญ่” ทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสมณฑลนครศรีธรรมราช โดยมีกลุ่มแม่บ้านของข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราชร่วมเป็นแม่บ้าน แม่บ้านกลุ่มนี้ของเมืองนครส่วนมากสืบเชื้อสายมาจากเจ้านายในกรุงเทพฯ เจ้ามืดเมืองในภาคใต้หรือในวังเจ้านครเองไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ดังนั้นเวลาเจ้านายชั้นสูงจากกรุงเทพฯ เสด็จมาเมืองนครกลุ่มภรรยาหรือแม่บ้านกลุ่มนี้จะอยู่เบื้องหลังการเสด็จทุกครั้งด้วยการปรุงอาหารประเภทต่างๆ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ทรงเรียกกลุ่มแม่บ้านกลุ่มนี้จนติดพระโอษฐ์ว่า “ผู้ดีเมืองนคร” เพราะสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ทรงเห็นฝีมืออันยอดเยี่ยมทางการครัว การบ้านการเรือนของผู้ดีเมืองนครครั้งแรก ใน พ.ศ. ๒๔๔๘ ที่ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชบิดามาตรวจเยี่ยมราชการมณฑลนครศรีธรรมราช ขณะที่พระองค์ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหมื่นลพบุรีราดิศร พร้อมสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช (ร.๖) ซึ่งขณะนั้นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหมื่นลพบุรีราดิศร เพิ่งเสด็จกลับจากอังกฤษใหม่ๆ

ส่วนผู้ร่วมโต๊ะเสวยมีรายพระนามและชื่อดังต่อไปนี้

๑. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖
๒. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ สมุหเทศาภิบาล มณฑลนครศรีธรรมราช
๓. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคล พระชายาสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์
๔. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพล

ทิจัมพร พระชั้นมหาราช ๕ ขวบ พระโอรสใน สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์

๕. หลวงวิไชยประชาบาล ผู้บังคับการตำรวจ ภูธรมณฑลนครศรีธรรมราช

๖. นายพลโท พระยาเทพอรชุน สมุหราช องครักษ์

๗. พระยาราชมนู ผู้ช่วยสมุหพระตำรวจ หลวง

๘. พระยาประชาภิจักรจักร ผู้ว่าราชการ จังหวัดนครศรีธรรมราช

๙. พระยาวิเศษภักดี ปลัดมณฑลนครศรี- ธรรมราช

๑๐. เจ้าพระยาอภัยราชา เสนาบดีกระทรวง ยุติธรรม

๑๑. เจ้าพระยาธรรมมากรณธิบดี เสนาบดี กระทรวงวัง

๑๒. พระยาประสิทธิ์สุภการ ข้าราชการ มหาดเล็กหลวง

๑๓. พระยามหาเทพ ขุนตำรวจเอก

๑๔. พระสุริยภักดี ขุนตำรวจโท

๑๕. พระพิเรนทรเทพ ขุนตำรวจเอก

๑๖. พระราชโอรสาทเทพ ขุนตำรวจตรี

ส่วนข้าราชการอื่นก็มีการทานอาหารกลางวันกันเป็นกลุ่มๆ ตามอัธยาศัย ซึ่งในขณะนี้มีฝน ตกลงมาประปรายซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า“ฝนน้ำตก” ก็ดูแปลกดี จนกระทั่งเวลา ๑๕.๒๕ นาฬิกา ก็เสด็จ พระราชดำเนินกลับมาเส้นทางเดิมจนถึงตำบลบ้าน สวนใหญ่ (ชาวจีนมาทำสวนส้มและปลูกผักเพราะ เป็นที่ราบลุ่ม แม่น้ำอุดมสมบูรณ์ ส่งขายทางรถไฟ ค่อมมาเพี้ยนเป็นบ้านไสใหญ่ ปัจจุบันนี้เป็นที่ตั้ง สถาบันเทคโนโลยี-ผู้เขียน)

เมื่อเสด็จมาถึงพลับพลาบ้านสวนใหญ่ก็เสด็จ

ประทับรถยนต์พระที่นั่งกลับค่ายหลวงทุ่งสง เวลา ๑๗.๐๐ น.

ผู้เขียนเองเคยไปเที่ยวน้ำตกโยงครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ แล้วก็ไม่เคยไปอีกจนกระทั่งเขียน บทความนี้ในขณะนั้นผู้เขียนไปเที่ยวในนามประธาน ชมรมภาษาไทยพร้อมสมาชิกในชมรมและอาจารย์ที่ ปรีกษา ผู้เขียนได้เขียนกลอนนิราศน้ำตกโยงตีพิมพ์ ลงในสารนิตยสารของโรงเรียนฝึกหัดครู นครศรี ธรรมราช เมื่อนับถึงวันนี้เป็นเวลาถึง ๓๕ ปีแล้ว ซึ่งผู้เขียนจะยกมาเป็นตัวอย่างเพียงบทเดียว คือ

“ถึงตกโยงแล้วต้องลงไปหลงเล่น
น้ำกระเซ็นชันสาละสลาศไส
ชมปลาว่ายอนกริ่งตามแนวไพร
ก่อนจากไปดำยรูปไว้ให้ตกโยง”

ตามปกติสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ทรงสร้างพระตำหนักถาวรไว้ที่สงขลา ที่พัทลุงทรง สร้างพระตำหนักท่ามิหรำเป็นเรือนไม้ ที่นครศรี- ธรรมราชทรงสร้างพระตำหนักเป็นเรือนไม้ได้ดูสูง แบบนครศรีธรรมราชบริเวณตำบลศาลามีชัย ทรงตั้ง ชื่อว่า “พระตำหนักไพธยารด” เพราะมีต้นโพที่ ขยายคนหนึ่งปลูกและทอดร่มน้ำอยู่บ่อยๆ ในบริเวณ วัดเก่า เวลาพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนครศรีธรรมราชจะ ประทับที่ค่ายหลวงหน้าเมือง สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุน ลพบุรีราเมศวร์ ประทับที่พระตำหนักไพธยารด เมื่อ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับที่ค่ายหลวงทุ่งสง สมเด็จพระ เจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ประทับที่ไหน

เท่าที่ผู้เขียนได้รับทราบจากผู้เฒ่าผู้แก่บาง ท่านเล่าว่าทรงพักที่บ้านนายอำเภอ พระคณาธิบดีสุนทร จนมีข่าวเล่าลือว่า พระองค์ทรง “มีอะไร” กับลูกสาว นายอำเภอซึ่งเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องสลักสำคัญอะไรสำหรับ เจ้านายชั้นสูง และได้เขียนเพื่อให้พระองค์เสื่อม เสี่ยพระเกียรติแต่อย่างใด ผู้เขียนเขียนเพื่อวิเคราะห์

ว่า พระองค์ประทับที่ใด เมื่อล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ ประทับที่ค่ายหลวงทุ่งสง หรือว่าพระองค์ประทับที่

“พระตำหนัก สำโรง”

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ ผู้เขียนได้อ่านเอกสาร สมัยรัชกาลที่ ๖ ของกระทรวงโยธาธิการซึ่งปัจจุบัน เป็น “กรม” และได้ถ่ายเอกสารไว้ด้วยในเอกสารนั้น เป็นรายงานกิจการสร้างทางรถไฟของกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้บัญชาการกรมรถไฟหลวงสายใต้ และรายงานปัญหาและอุปสรรคในการจัดสรรที่ดิน และการสร้างทางรถไฟเขตทุ่งสงไปนครศรีธรรมราช ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ สมุหเทศาภิบาล มณฑลนครศรีธรรมราชถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ พร้อมลงพระนาม “ยุคล” และสถานที่ว่า “พระตำหนักสำโรง” ผู้เขียน แทบช็อคแต่ก็ยังตัดสินใจไม่ได้จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ว่า พระตำหนักสำโรงนี้อยู่ที่วัดสำโรงทุ่งสง เพราะมี **ทางรถไฟหลง** อยู่ช่วงหนึ่งใกล้ค่ายลูกเสือ แต่มีผู้รู้ บางคนบอกผู้เขียนว่า พระตำหนักสำโรงอยู่ที่พัทลุง ซึ่งผู้เขียนยังไม่ปักใจเชื่อจนเดี๋ยวนี้เพราะผู้เขียนได้ไป พัทลุงเพียงครั้งเดียว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ เพื่อสัมภาษณ์ “หลวงคเชนทรามาตย์” ปลัดกรมเวรวิเศษของ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ หากผู้อ่าน ทราบเรื่องนี้ว่ามีสถานที่ชื่อ “สำโรง” ที่พัทลุงกรุณา บอกไปด้วยจะได้ทำประวัติศาสตร์ทุ่งสงให้สมบูรณ์ อีกในโอกาสต่อไป

ยิ่งกว่านั้นในขณะนี้มีคณะบุคคลที่สนใจ กิจการลูกเสือกำลังปรับปรุงค่ายลูกเสือสำโรง หากทราบแน่ชัดว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ทรงสร้างพระตำหนักสำโรงที่หน้าวัดสำโรงจริงเราจะได้สร้างพระรูปปั้นของพระองค์คู่กับ ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ หน้าค่ายลูกเสือสำโรง เสียเลย

ผู้เขียนเคยไปสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดสำโรง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ ขณะไปเป็นวิทยากรลูกเสือที่นั่น เจ้าอาวาสเล่าว่า ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า เมื่อทรงว่าจ้างงาน ราชการสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ จะ เสด็จมาที่วัดเสมอและได้สร้างเจดีย์ไว้ด้วยแต่เป็นที่ น่าเสียดายว่า เจ้าอาวาสไม่สามารถบอกได้ว่า เจดีย์ องค์นั้นคือเจดีย์องค์ใด เพราะ “**เขาเล่าว่า**”

ในความรู้สึกร่วมตัวของผู้เขียน สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนลพบุรีราเมศวร์ ต้องทรงงานในการทำ ถนนสมัยใหม่แบบยุโรปหลายสายในทุ่งสง พร้อมกับจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ ติดต่อประสานงานกับ ข้าราชการ ชาวบ้าน กลุ่มอำนาจเจ้าเมืองเก่าและ ฝรั่งชาวอังกฤษที่มาควบคุมการก่อสร้างทางรถไฟ เป็นแรมปีจาก พ.ศ. ๒๔๕๔~๒๔๕๘ ที่ทางรถไฟ สำเร็จลงตามโครงการดังนั้นแม้ในปีหนึ่งมาประทับ ที่นครศรีธรรมราช ปีละ ๓~๔ เดือนอย่างน้อยปีละ ๑~๓ เดือนในระหว่าง พ.ศ. เหล่านี้จะต้องประทับที่ ทุ่งสง ดังนั้นเพื่อความสะดวกสบายในการทรงงาน พอสมควร ผู้เขียนเชื่อว่า มีความน่าจะเป็นสูงว่า สถานที่นั้นคือ “**พระตำหนักสำโรง**” ตามที่ปรากฏ ในรายงานด้วยตัวพิมพ์ดีดที่หอเริ่มงต้นและลงพระ นาม “**ยุคล**” แน่นอน

ผู้เขียนได้เอาปัญหานี้มาให้ชาวทุ่งสงได้ขบ คิดเป็นการบ้านก่อนที่จะจบบทความเรื่อง รัชกาลที่ ๖ เสด็จนำคอกโยงในวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๔๕๘ และรุ่งเช้าวันที่ ๑๗ กรกฎาคม พระองค์ก็เสด็จ ทอดพระเนตรประเพณีการจับช้างป่าของเมืองนคร ศรีธรรมราชที่คลองกุย ซึ่งเรื่องนี้เห็นทีจะต้องเขียน ในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีของอำเภอนาบอนเป็น แน่หากผู้อ่านและผู้เขียนมีอายุถึงวันนั้น ♣